

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації»

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

(шифр і назва)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(шифр і назва)

освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії: СХОДОЗНАВСТВО»

(шифр і назва)

спеціалізація «Міжнародні відносини та регіональні студії: СХОДОЗНАВСТВО»

(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором

(обо'язкова/ за вибором)

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2020/2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

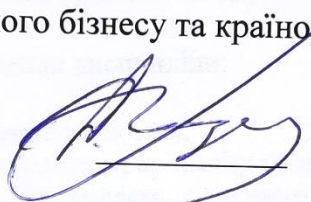
«28» серпня 2020 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Тумаков Олександр Іванович, канд. іст. наук, доц., доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від «28» серпня 2020 року, № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

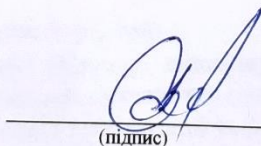

Анатолій ПАРФІНЕНКО

(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство»

Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство»

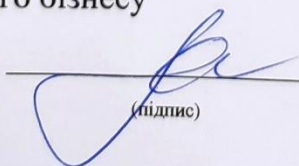
Сергій ЛИМАН

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від «28» серпня 2020 року, № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

(підпис)

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії: сходознавство» підготовки магістра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Основною **метою** навчального курсу «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації» є ознайомлення студентів-магістрів спеціалізації «Міжнародні відносини та регіональні студії» з найважливішими особливостями сучасного розвитку країн Сходу, формування у них чіткого уявлення про найважливіші соціально-політичні і етноконфесійні процеси, що відбуваються в сучасних східних суспільствах. Крім того, важливим завданням курсу є вивчення модерністських тенденцій у розвитку країн Азії і Африки, місця східних держав у побудові багатопольярного світу, взаємовідносин України з провідними країнами Сходу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- формування наступних загальних компетентностей:

ЗК 1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 3 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності;

ЗК 5 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 6 – вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК 11 – навички міжособистісної взаємодії, цінування та повага різноманітності та багатокультурності, здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

- формування наступних фахових компетентностей:

ФК 1 – поглиблені знання про природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики;

ФК 2 – розуміння сутності процесів глобалізації та їх впливу на міжнародні відносини;

ФК 3 – здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;

ФК 9 – поглиблені знання про країни Сходу, розуміння сучасних політичних та економічних процесів та взаємовідносини з Україною;

ФК 10 – розуміння особливостей розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів.

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
15 год.	год.
Лабораторні заняття	
–	год.
Самостійна робота	
105 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти наступних результатів:

ПРН 2. Розуміти сутність процесів глобалізації та вміти аналізувати їх вплив на міжнародні відносини; вміти розуміти та аналізувати значимі політичні й соціально-економічні процеси, що відбуваються на сучасному Сході, та прогнозувати їх можливий розвиток;

ПРН 10. Вміння збирати, обробляти та аналізувати значний обсяг інформації про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав;

ПРН 12. Оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем;

ПРН 15. Вміння здійснювати політичний огляд міжнародних подій та виявляти проблеми в міжнародних відносинах;

ПРН 21. Вміння оцінювати міжнародні події, процеси в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах;

ПРН 31. Отримання знань з новітньої історії країн Азії та Африки та вміння їх втілювати в подальшу професійну діяльність;

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Країни Азії і Африки в умовах деколонізації

Тема 1. Вступ до курсу. Країни Сходу у сучасному світі. Азія і Африка в геодемографічному вимірюванні. Сучасні цивілізації Сходу: загальна кількісна характеристика. Східна модель розвитку, її специфіка і особливості. Контакти між Сходом і Заходом в історичному контексті. Колоніалізм як всесвітньо-історичне явище.

Джерела і література до курсу.

Тема 2. Криза колоніалізму. «Пробудження Азії» на початку ХХ ст. Перша світова війна та її вплив на країни та народи Азії і Африки. Більшовизм і Схід. Особливості національно-визвольного руху міжвоєнного періоду (1918–1939 рр.). Друга світова війна і колоніальна система.

Тема 3. Деколонізація і формування «третього світу». Етапи деколонізації та її наслідки. Проблема вибору шляхів національно-державного розвитку країнами, що звільнилися. Державно-капіталістичний варіант розвитку. Приватнокапіталістична модель. Феномен «соціалістичної орієнтації» на Сході. «Національно забарвлений» соціалізм.

Геополітичні зміни на межі 1980–1990-х років і доля «третього світу».

Тема 4. Схід і модернізація. Сучасні моделі розвитку азійських країн.

Китай на шляху до сучасної моделі розвитку. «Новодемократична модель» та її доля. Експерименти китайського керівництва з радянською моделлю. «Великий стрибок» кінця 1950-х років. «Велика пролетарська культурна революція» 1966–1976 рр. Початок економічної реформи в КНР: її специфіка, спрямованість та результати. Китайська модель розвитку. Китай у сучасному світі. Українсько-китайські відносини.

«Економічне диво» Японії: витоки, фактори, наслідки. Японська модель розвитку у сучасному світі. «Тигри» та «дракони» Далекого Сходу та Південно-Східної Азії: загальне та особливе. Українсько-японські відносини.

Індія у пошуках «третього шляху». Українсько-індійські відносини.

Ісламська революція в Ірані та її історичне значення. Досвід ісламського розвитку Ірану.

Туреччина на шляху до сучасної моделі розвитку. Українсько-турецькі відносини.

Розділ 2. Схід і глобалізація

Тема 1. Схід в епоху глобалізації: вестернізація та пошуки національної ідентичності.

Регіоналізація на Сході. Регіональні підсистеми міжнародних відносин.

Інтеграційні процеси на Сході. АСЕАН.

Тема 2. «Ісламський ренесанс» і нові тенденції у розвитку мусульманських країн і народів. Політичне відродження ісламу у ХХ ст. Ісламська модель розвитку у політичному житті країн Середнього Сходу.

Проблема ісламського радикалізму. «Арабська весна» та її наслідки. Мусульманський світ: проблема єдності. Феномен Ісламської держави. Сирійська криза.

Тема 3. «Конфліктні зони» в афро-азійському регіоні. Близькосхідна проблема та пошуки шляхів її вирішення. Тайванська проблема.

Територіальні суперечки у Південній, Східній та Південно-Східній Азії.

Проблема конфліктів на Африканському континенті.

Тема 4. Проблеми Сходу на зламі сторічч. Демографічна ситуація, проблема перенаселення. Зростання кількості суверенних держав та ускладнення геополітичної картини світу. Проблема сепаратизму.

Схід і ядерна зброя. Міграція населення та її наслідки, міграційна криза 2015 р. Урбанізація на Сході. Продовольча проблема на Сході.

Схід і «нові» глобальні виклики (тероризм, наркоторгівля тощо).

Україна та країни Сходу на початку ХХІ ст.: основні пріоритети зовнішньої політики.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п/с	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Країни Азії і Африки в умовах деколонізації						
Разом за розділом 1	65	14	10			41
Розділ 2. Схід і глобалізація						
Разом за розділом 2	85	16	5			64
Усього годин	150	30	15			105

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Т. 1. Криза і крах колоніальної системи. Етапи деколонізації	2
	Т. 2. Формування «третього світу» та його доля	2
	Т. 3. Схід і модернізація. Сучасні моделі розвитку азіатських країн 3.1. Китай на шляху до сучасної моделі розвитку (1949 – кінець 1970-х років). Економічна реформа в КНР: специфіка, спрямованість та результати. Китай у сучасному світі. 3.2. «Економічне диво» Японії: витоки, фактори, наслідки. Японія у сучасному світі. «Тигри» та «дракони» Східної та Південно-Східної Азії: загальне та особливе 3.3. Індія у пошуках «третього шляху». Іран: досвід ісламського розвитку. Туреччина на шляху до сучасної моделі розвитку	2 2 2
	Т. 4. Сучасні проблеми Сходу. Захист і обговорення творчих завдань	5
	Разом	15

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання додаткової літератури за розділами 1–2 (10 год. на 1 тему)	80
2	Виконання творчого завдання для семінарських занять з проблематики 2-го розділу курсу*	25
	Разом	105

* Творче завдання складається із наукової доповіді за обраною (узгодженою з викладачем) темою та мультимедійної презентації. Обсяг тексту наукової доповіді – 6-7

сторінок (Times New Roman, розмір шрифту 14 з полуторним міжрядковим інтервалом). Список використаних джерел повинен включати не менше 10 найменувань. Текст повинен бути самостійним (практикується попередня вибіркова перевірка текстів доповідей на академічну доброчесність).

При оцінюванні наукової доповіді враховуються: 1) ступінь розкриття теми, 2) глибина опрацювання відповідних тематичних джерел інформації, 3) логічність викладу, 4) здатність робити висновки з проведеного дослідження, 5) володіння матеріалом. Оцінка (до 3-х балів) дається кожному з вказаних елементів виконаної роботи (максимальна загальна кількість балів – 15).

Мультимедійна презентація має включати 8-10 самостійно підготовлених слайдів (таблиці, діаграми, графіки, карти, колажі тощо), які візуалізують основні положення наукової доповіді. Максимальна оцінка за презентацію – 10 балів.

6. Індивідуальні завдання

не передбачено навчальним планом

7. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час співбесіди на семінарських заняттях, опитування, тестування (на платформі Classroom), перевірки виконання творчих завдань.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення залікової контрольної роботи. Загальна кількість балів за успішне виконання контрольної роботи – 40. Час виконання – до 80 хвилин. Завдання контрольної роботи передбачають розгорнуті відповіді на 2 теоретичних питання (15 балів за кожне, в сумі 30 балів) і виконання тестових завдань (5 тестів по 2 бали кожний, в сумі 10 балів).

У разі використання заборонених джерел на заліку студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0 балів).

У разі настання / подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО) студентам надається можливість скласти залік (завдання містить 2 теоретичних питання по 15 балів за кожне і 5 тестів по 2 бали кожний, в сумі 40 балів) дистанційно на платформі на платформі Moodle в дистанційному курсі «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації», режим доступу: <https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=2367>, або Classroom в дистанційному курсі «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації», режим доступу:

<https://classroom.google.com/u/0/c/NjKxNjAxODQwMDJa?hl=ru> код доступу: wvvn343

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залік	Сума
Поточний контроль самостійної роботи на семінарських заняттях			Творче завдання		
Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	60	40
7	8	20	25		

Критерії оцінювання

(поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання)

Тема	Поточне опитування / тестування (бали)	Виступ з доповіддю на семінарському занятті (максимальна кількість балів)	Участь у дискусії (максимальна кількість балів)	Знання додаткової літератури (максимальна кількість балів)	Виступ з науковою доповіддю (максимальна кількість балів)	Мультимедійна презентація (максимальна кількість балів)	Загальна кількість балів
1	1	3	2	1	–	–	7
2	1	3	2	2	–	–	8
3	1 бал x 3 заняття = 3 бали	3 бали x 3 заняття = 9 балів	2 бали x 3 заняття = 6 балів	2	–	–	20
4	–	–	–	–	15	10	25
Разом							60

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Васильєв Л.С. История Востока: В 2-х т.: Учеб. по спец. «История». 3-е изд., испр. и доп. Москва: Высшая школа, 2003.
2. Васильєв Л.С. История религий Востока: [Учебное пособие для вузов]. 3-е изд. Москва: Кн. дом «Университет», 1998.
3. Глобальні проблеми світового розвитку: Навч. посібник. Харків, 2015.

4. История Востока: В 6 т. – Т. 5: Восток в новейшее время: 1914–1945 гг. – Москва: ИФ «Восточная литература» РАН, 2006; Т. 6: Восток в новейший период (1945–2000 гг.). Москва: ИФ «Восточная литература» РАН, 2008.
5. Козицкий А.М. Новітня історія Азії та Африки: Навч. посібник. Львів: Афіша, 2005.
6. Новейшая история стран Азии и Африки, XX век: Учебник: В 3 ч. / Под ред. А.М. Родригеса. Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.
7. Политическая история государств Азии и Северной Африки, XX век: Учебное пособие для вузов: В 2-х т. Москва: Магистр, 1996.
8. Сравнительное изучение цивилизаций мира (междисциплинарный подход). Москва: ИВИ РАН, 2000.
9. Тумаков А. И. Цивилизации Востока в условиях распада колониальной системы и глобализации // Сравнительная история мировых цивилизаций: учебник для магистров / отв. ред.: И. А. Краснова, И. В. Крючков, С. А. Польская. Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2015. С. 269-293. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/11972/2/tumakov_2.pdf
10. Тумаков А. И., Чижов А. П. Новейшая история стран Восточной Азии (1945–2000 гг.): Учебное пособие. Харьков: Штрих, 2001.

Допоміжна література

11. Актуальные проблемы глобализации: Круглый стол «МЭМО» // Мировая экономика и международные отношения. 1999. № 4. С.37-52; № 5. С.41-57.
12. Азия и Африка в современной мировой политике. Сборник статей. Москва: ИМЭМО РАН, 2012.
13. АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспективы. Москва: ИД «Форум», 2010.
14. Белокреницкий В. Я. Восток в международных отношениях и мировой политике. Москва: Восточный университет, 2009.
15. Белокреницкий В. Я. Восток на рубеже веков – некоторые итоги и перспективы развития // Восток. 2001. № 5-6.
16. Белокреницкий В. Я. Восток через призму мировых демографических прогнозов (к вопросу о геодемографии и геополитике будущего века) // Восток. 1999. №. 5. С.103-115.
17. Бжезинский З. Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы). – Москва: Международные отношения, 2010. 256 с. Режим доступа: <http://www.lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt> .
18. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. Москва: Международные отношения , 2005. 288 с.
19. Борисова А. «Зарубежные китайцы» // Азия и Африка сегодня. 2002. № 5. С. 28-32.
20. Васильев Л. С. Законы эволюции и проблемы человечества. Москва: Изд. дом Высшей школы экономики, 2011.
21. Ваххабиты XVIII–XX века: Историческое исследование. Москва: Монолит-Евролинц-Традиция, 2002.
22. Глобалистика. Энциклопедия. Москва: Радуга, 2003.

23. Глобалистика. Международный междисциплинарный энциклопедический словарь / Гл. ред.: И. И. Мазур, А. Н. Чумаков; Центр научных и прикладных программ «ДИАЛОГ». Москва-Санкт-Петербург-Нью-Йорк: «ЕЛИМА», «Питер». 2006.
24. Глобальные вызовы, угрозы и опасности современности / Под ред. А.В. Возженикова. Москва: РАГС, 2008.
25. Глобальные проблемы человечества. Коллектив авторов / Под ред. И. Новиковой. Москва: Изд-во МГУ, 2006.
26. Горохов М. Индуизм, общество, государство // Азия и Африка сегодня. 1999. С. 13-19.
27. Дзасохов А. С. Становление и эволюция постколониального мира. Вторая половина XX века. М.: Международные отношения, 1997.
28. Иванов Н.А. Восток: новые подходы к изучению истории // Восток. 1993. № 4. С. 5-11.
29. Кузнецов В. Китай: Религия в обществе и государстве // Азия и Африка сегодня. 2001. № 6. С. 13-17.
30. Мамедова Н. Иран: Опыт исламского правления // Азия и Африка сегодня. 1999. № 2. С. 4-11.
31. Лунев С. И. Индийская цивилизация в глобализирующемся мире // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 3.
32. Подберезский И. В. Регион Юго-Восточной Азии как цивилизационная общность // Мировая экономика и международные отношения. 2005. № 4.
33. Рашковский Е. Б. Цивилизационный облик Китая: структуры, преемственность, метаморфозы // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 8.
34. Страны Востока: социально-политические, социально-экономические, этноконфессиональные и социокультурные проблемы в контексте глобализации. Памяти А.М. Петрова. Москва: ИВ РАН, Центр стратегической конъюнктуры, 2012.
35. Титаренко М. Л. Китай: Цивилизация и реформы. Москва, 1999.
36. Ткаченко Г. А. Культура Китая: Словарь-справочник. Москва: Муравей, 1999.
37. Черняк Е. Б. Цивилиография: Наука о цивилизации. Москва: Междунар. отношения, 1996.
38. Четверикова О. Ислам в современной Европе: стратегия «добровольного гетто» против политики интеграции // Россия XXI. 2005. № 1, 2.
39. Экологические проблемы стран Азии и Африки. Москва: Аспект Пресс, 2012.
40. Эволюция восточных обществ: синтез традиционного и современного / Э.Н. Галич, А. В. Гордон, А. В. Журавский и др.; отв. ред. Л. И. Рейснер, Н. А. Симония. Москва: Наука, 1984.
41. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. Москва: Экономика, 2003.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Институт востоковедения РАН. URL: <http://www.ivran.ru>

Институт Дальнего Востока РАН. URL: <http://www.ifes-ras.ru/>

Институт мировой экономики и международных отношений РАН. URL: <http://www.imemo.ru>

Новое восточное обозрение. URL: <http://ru.journal-neo.org/>

Програма «Внешняя политика и безопасность» Московского центра Карнеги. URL: <http://www.carnegie.ru/ru/programs/6280.htm>

Foreign Affairs <http://www.foreignaffairs.org/>

Foreign Policy. URL: <http://www.foreignpolicy.com> 19. Global Policy Journal. URL: www.globalpolicyjournal.com

Journal of Eurasian Studies. URL: <http://www.journals.elsevier.com/journal-of-urasian-studies/>

The WWW Virtual Library: International Affairs Resources. URL: <http://www2.etoyn.edu/vl/>

World Policy Institute. URL: <http://www.worldpolicy.org/>

Дистанційні курси:

– Тумаков О.І. Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації.

URL: <https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=2367>

– Тумаков О.І. Історія країн Азії і Африки: Навчально-методична праця (сертифікат №60/2016 від 04.11.2016). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. URL:

<http://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=606>

11. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження карантинних обмежень через пандемію)

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі Moodle (<https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=2367>) та на платформі Cclassroom (<https://classroom.google.com/u/0/c/NjcxNjAxODQwMDJa?hl=ru>) проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;

– аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться 10% практичних та семінарських занять у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації», режим доступу: <https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=2367>, або на платформі Classroom в дистанційному курсі «Актуальні проблеми Сходу в умовах деколонізації та глобалізації», режим доступу: (<https://classroom.google.com/u/0/c/NjcxNjAxODQwMDJa?hl=ru>).